

Briselē, 30.1.2013.
COM(2013) 47 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS

EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par Rumānijas panākumiem saskaņā ar sadarbības un pārbaudes mehānismu

Komisija 2012. gada jūlijā ziņoja par Rumānijas panākumiem sadarbības un pārbaudes mehānisma (turpmāk „SPM”)¹ ietvaros kopš 2007. gada. Ziņojumā tika pievērsta uzmanība īstenoto reformu ilgtspējai un neatgriezeniskumam. Tā kā ziņojums tika sagatavots laikā, kad radās svarīgi jautājumi saistībā ar tiesiskumu un tiesu iestāžu neatkarību Rumānijā, tajā tika iekļauti īpaši ieteikumi attiecībā uz to, lai atjaunotu šo pamatprincipu ievērošanu. Tika arī nolemts pēc sešiem mēnešiem iesniegt ziņojumu, kurā uzmanība pievērsta Komisijas ieteikumiem šajā jomā.

Pēdējo sešu mēnešu laikā situāciju Rumānijā noteica gatavošanās nesen notikušajām vēlēšanām. Komisija uzskata, ka jaunās valdības izveidošana pēc vēlēšanām sniedz jaunu iespēju nodrošināt tiesiskuma un tiesu iestāžu neatkarības ievērošanu un stabilitāti. Lojāla sadarbība starp iestādēm un stabilitāte varas dalījuma ir svarīgi stūrakmeņi, lai radītu labu pamatu panākumiem tiesu sistēmas reformā un cīņā pret korupciju.

Šajā ziņojumā ir apkopoti Komisijas sniegtie īpašie ieteikumi attiecībā uz tiesiskumu un tiesu iestāžu neatkarību. Tajā arī ziņots par SPM kritērijiem attiecībā uz citiem tiesu sistēmas reformas un korupcijas apkarošanas aspektiem.

1. Tiesiskuma un tiesu iestāžu neatkarības ievērošana

Komisija sagatavoja desmit īpašus ieteikumus, lai palīdzētu atrisināt domstarpības par tiesiskumu un tiesu iestāžu neatkarību. Rumānijas valdība sniedza Komisijai apstiprinājumu, ka tā īstenos minētos ieteikumus². Komisija rūpīgi uzraudzīja panākumus šajā jomā, ņemot vērā SPM lēmumā noteiktos kritērijus.

Novērtējums liecina par to, ka Rumānija ir īstenojusi vairākus, bet ne visus Komisijas ieteikumus, kuru mērķis ir atjaunot tiesiskumu un tiesu iestāžu neatkarību. Konstitūcija un Konstitucionālās tiesas loma un lēmumi ir ievēroti, tomēr saistības attiecībā uz tiesu iestāžu neatkarību un nolēmumiem saistībā ar integritāti netika pienācīgi īstenotas. Tajā pašā laikā vēl nav iecelta jauna prokuratūras un Valsts korupcijas apkarošanas direkcijas (turpmāk „VKAD”) vadība.

Rumānijas konstitucionālā iekārta

Viena no galvenajām problēmām, ko Komisija minēja jūlijā, ir konstitucionālās iekārtas stabilitāte.

Īpaši svarīga ir Konstitucionālās tiesas loma. Ar Konstitucionālās tiesas spriedumiem ir efektīvi atjaunotas Konstitucionālās tiesas pilnvaras pārbaudīt parlamenta pieņemto lēmumu

¹ COM(2012)410 *final*. Šajā ziņojumā ietvertu analīzi un ieteikumus apstiprināja secinājumos, ko septembrī pieņēma Vispārējo lietu padome.

² 2012. gada 16. un 17. jūlija vēstules.

atbilstību konstitūcijai, un tādēļ Ārkārtas rīkojums Nr. 38 *de facto* nav piemērojams³. Ārkārtas rīkojuma Nr. 41 atcelšana nodrošināja, ka tiek ievēroti tiesas nolēmumi par tautas nobalsošanas kvorumu. Fakts, ka tika ievērots Konstitucionālās tiesas galīgais nolēmums par 29. jūlija tautas nobalsošanas spēkā esamību⁴, liecina par to, ka konstitucionālās normas vairs netiek apšaubītas.

Vēl viens jautājums, kas raisīja bažas, bija ārkārtas rīkojumu izmantošana, un šīs bažas pauda arī Eiropas Padomes Venēcijas komisija⁵. Šo pilnvaru izmantošana jūlija sākumā bija svarīgs cēlonis bažām par to, ka konstitucionālās normas tiek apietas. Rumānijas valdība apņēmas izmantot ārkārtas rīkojumus vienīgi situācijās, kas ir paredzētas konstitūcijā, un vienīgi ārkārtas gadījumā. Pēdējos mēnešos šis jautājums rada mazāk bažu, un jaunajam, ar pārliecinošu vairākumu ievēlētajam parlamentam būtu jāpalīdz stiprināt parastās likumdošanas procedūras izmantošanu, kas ir pareizais likumdošanas veids.

Komisija norāda, ka visi tiesību akti, tostarp Konstitucionālās tiesas lēmumi, šķiet, ir laikus publicēti oficiālajā vēstnesī.

Parlaments 2013. gada janvārī iecēla jaunu ombudu. Tas, ka jauno ombudu pilnībā atbalstīja valdošā koalīcija, bet ne opozīcija, nozīmē, ka būs īpaši svarīgi, lai viņš parādītu, ka viņa rīcību neietekmē politisko partiju nostāja. Ombudam ir svarīga loma sistēmas kontroles un līdzsvara nodrošināšanā, un jo īpaši kontrolējot izpildvaras pilnvaras pieņemt tiesību aktus ar rīkojumu palīdzību.

Īsumā, saskaņā ar Komisijas ieteikumiem ir atjaunota konstitūcijas un Konstitucionālās tiesas loma. Tomēr ir būtiski, lai prezidents, jaunā valdība un parlaments nodrošinātu konstitucionālās iekārtas stabilitāti, un visām politiskajām partijām būtu jādarbojas tā, lai mazinātu politiskās sistēmas polarizāciju.

Gatavojoties vēlēšanām, notika arī apspriedes par iespējamajām konstitucionālajām izmaiņām. Svarīgi ir tas, lai konstitucionālās reformas tiktu īstenotas, pilnīgi ievērojot tādas pamatvērtības kā tiesiskums un varas dalījums. Tostarp ir jāturpina ņemt vērā Konstitucionālo tiesu, kas garantē konstitūcijas pārkumu, kā arī ievērot tiesu iestāžu, tostarp prokuratūras, neatkarību un stabilitāti. Ir svarīgi, lai apspriedēm par iespējamo reformu tiktu atvēlēts pietiekami daudz laika un tās notiktu atklāti ar mērķi nodrošināt, ka pienācīgā konstitucionālā

³ Ārkārtas rīkojums Nr. 38/2012 oficiāli nav atcelts. Tomēr ar Konstitucionālās tiesas lēmumiem Nr. 727 (2012. gada 9. jūlijs) un Nr. 738 (2012. gada 19. septembris) Ārkārtas rīkojums Nr. 38 atzīts par neatbilstošu konstitūcijai. Ārkārtas rīkojums Nr. 38 būtu oficiāli jāatceļ, lai panāktu atbilstību Konstitucionālās tiesas nolēpumam.

⁴ Konstitucionālās tiesas nolēmums Nr. 6 (2012. gada 21. augusts). Pēcāk senāts 2012. gada 9. septembrī apstiprināja Likumu, ar ko groza Valdības Ārkārtas rīkojumu Nr. 41, ar kuru groza Likumu Nr. 3/2000 par tautas nobalsošanas rīkošanu.

⁵ Venēcijas komisija uzskatīja, ka ir jārisina jautājums par valdības ārkārtas rīkojumu pārmērīgi plašu izmantošanu: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD\(2012\)026-e.aspx](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD(2012)026-e.aspx).

procedūrā tiktu panākta pēc iespējas plašāka vienprātība. Šajā sakarībā ir arī būtiski pārliecināt tiesu iestādes, ka ir nodrošināta viņu neatkarība, un nepieļaut spekulācijas, kas rada nestabilu vidi.

Tiesu iestāžu neatkarība

Vienas no lielākajām bažām vasarā radīja skaidri pierādījumi par to, ka uz tiesu iestādēm tiek izdarīts spiediens, un tas, ka netiek ievērota tiesu iestāžu neatkarība. Tas vēl joprojām rada nopietnas bažas. Komisija saņēma daudzus ziņojumus par iebiedēšanu vai aizskaršanu, kas vērsta pret personām, kuras ir nodarbinātas galvenajās tiesu un korupcijas apkarošanas iestādēs, tostarp arī par personīgiem draudiem tiesnešiem un viņu ģimenēm un aizskarošām kampaņām plašsaziņas līdzekļos⁶.

Diemžēl Komisijas ieteikums nav pilnībā īstenots. Politiski motivēti uzbrukumi tiesu iestādēm turpinās. Kritisks ir jautājums par tiesu nolēmumu atzīšanu: ir nepieciešams, lai visi politiķi vienprātīgi vienotos par atturēšanos no tiesas nolēmumu diskreditēšanas, tiesnešu ticamības graušanas vai spiediena izdarīšanas uz viņiem.

Komisija vēlas pievērst uzmanību arī plašsaziņas līdzekļu lomai. Ir bijuši neskaitāmi piemēri tam, ka plašsaziņas līdzekļi izdara spiedienu uz tiesu iestādēm, kā arī īpašas šaubas par to, vai Valsts audiovizuālā padome ir efektīva uzraudzības iestāde. Ņemot vērā iepriekš minēto, ir nepieciešams pārskatīt spēkā esošos noteikumus, lai nodrošinātu, ka preses brīvība iet roku rokā ar pienācīgu iestāžu un personu pamattiesību aizsardzību, un lai nodrošinātu efektīvu tiesisko aizsardzību.

Komisija bija īpaši nobažījusies par to, ka īpašajos pagaidu prezidentūras apstākļos pagājušajā vasarā iepriekšējie tiesu nolēmumi varētu tikt atcelti ar apžēlošanu. Pagaidu prezidents pilnībā ievēroja šo ieteikumu.

Beidzamais tiesu iestāžu neatkarības aspekts ir izpildvaras un likumdevēju saistības attiecībā uz personu, ko ieceļ galvenajos amatos tiesu iestādēs, iecelšanas kvalitāti. Komisija uzskata, ka Rumānijas rezultāti cīņā pret augsta līmeņa korupciju ir viens no lielākajiem panākumiem SPM ietvaros. Nākamās valdības laikā ir jāturpina efektīva un objektīva lietu izskatīšana. Tādēļ Komisija uzskata, ka ir būtiski prokuratūrā un Valsts korupcijas apkarošanas direkcijā iecelt jaunu vadību, kas varētu apliecināt neatkarību, integritāti un profesionalitāti, kas nepieciešama, lai baudītu sabiedrības uzticību un turpinātu panākt efektīvus rezultātus.

Ziņojumā šajā sakarībā uzsvērtā jauna ģenerālprokurora un VKAD galvenā prokurora iecelšana atklātā un pārskatāmā procedūrā, izvēloties kandidātus ar pieredzi, integritāti un panākumiem korupcijas apkarošanas jomā. Procedūra sākotnēji bija sasteigta un neviesa

⁶ Piemēram, sūdzības par Konstitucionālās tiesas tiesnešu iebiedēšanu un spiediena izdarīšanu uz viņiem, par ko tika ziņots Komisijai. Priekšsēdētāja Barrozu 2012. gada 10. augusta vēstule Rumānijas ministru prezidentam Viktoram Pontam: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-621_en.htm

uzticību tiesu darbiniekiem. Vēlāk tieslietu ministrs pagarināja termiņus un veica virkni procesuālu uzlabojumu⁷, taču pieteicās tikai nedaudzi kandidāti. Par diviem kandidātiem šajā procesā Tiesnešu augstākā padome (turpmāk „TAP”) nesniedza pozitīvu atzinumu, un tos noraidīja prezidents. Komisija uzskata, ka pietiekams augsti kvalificētu kandidātu skaits atklātā un pārredzamā procedūrā un, ja iespējams, TAP atbalsts ir būtiski elementi tādas vadības iecelšanā, kurai sabiedrība uzticas.

Integritāte

Pie varas esošajām personām ir jābūt augstiem integritātes standartiem. Turklāt, ja tiesu iestādes atzīst, ka šī prasība netiek ievērota, tiesu nolēmumu neievērošana nozīmē, ka netiek ievērots tiesiskums. Komisija savā ziņojumā jūlijā puda bažas, ka ne valdība, ne parlaments šo principu neievēroja pilnībā.

Novembrī, neraugoties uz Integritātes valsts aģentūras (turpmāk “IVA”) ziņojumiem⁸ par ministriem un augstām amatpersonām, tās neatkāpās no amatiem⁹. Jaunā valdība atkārtoti puda, ka tās mērķis ir apkarot korupciju, taču ir apstiprināti divi gadījumi, kad pret jaunajiem ministriem tiek veikta kriminālizmeklēšana korupcijas lietās. Jūlijā Komisija savos ieteikumos norādīja, ka tā sagaida, ka ministri rādīs priekšzīmi attiecībā uz integritāti, un tas pats būtu sagaidāms attiecībā uz apsūdzībām korupcijā. Valdības ticamībai ir būtiski, lai ministru amatos esošās personas baudītu sabiedrības uzticību, piemēram, atkāpjoties no amata, ja pret tiem IVA ir iesniegusi ziņojumu saistībā ar integritāti. Konstitūcijā noteiktās prasības, tostarp atstādināšana no ministra amata sakarā ar apsūdzību, ir pilnībā jāievēro.

Līdzīgi arī parlamenta ticamībai nāktu par labu, ja procedūras saistībā ar to lietu izskatīšanu, kurās pret parlamenta deputātiem ir taisīti nolēmumi saistībā ar integritāti vai celtas apsūdzības par korupciju, būtu skaidrākas. Ir jābūt spēkā prezumpcijai, ka saskaņā ar Konstitūcijā paredzētajiem noteikumiem prokuratūra var veikt savu darbu tāpat kā gadījumā, ja lieta būtu ierosināta pret kādu citu pilsoni. Skaidrība un automātiska pieeja ir labākais veids, lai kļiedētu iepriekš paustās bažas par to, ka parlamenta procedūrās zināmā mērā pastāv subjektivitāte.

Parlaments 2013. gada janvārī pieņēma grozījumus Parlamenta deputātu nolikumā, ar kuriem tika mainīta procedūra imunitātes atcelšanai gadījumos, kad ir nepieciešama parlamenta deputātu kratīšana, apcietināšana vai aizturēšana vai bijušo ministru kriminālvajāšana. Ir paredzēti turpmāki pasākumi, tostarp rīcības kodekss. Tostarp ir jānosaka termiņi katram procedūras posmam, un gadījumā, ja parlaments liedz atcelt imunitāti, tam ir jāsniedz

⁷ Dažas izmaiņas tika veiktas pēc apspriedēm ar Eiropas Komisiju un Tiesnešu augstāko padomi.

⁸ IVA ziņojumiem ir tieša iedarbība, ja vien tos 15 dienu laikā neapstrīd tiesā. Ir arī jānorāda, ka tikai apmēram 5 % no IVA ziņojumiem tiek veiksmīgi apstrīdēti tiesā.

⁹ Neviena no šīm četrām personām nav jaunās valdības sastāvā.

izsmelošs pamatojums. Ir svarīgi arī precizēt, ka IVA ir vienīgā iestāde, kas veic pārbaudes par iespējamajām neatbilstībām attiecībā uz ievēlētām un ieceltām amatpersonām.

Attiecībā uz parlamenta pieeju nopietnas bažas radīja gadījums, kad tika apstrīdēts tiesas nolēmums, proti, TAP bija spiesta iesniegt prasību Konstitucionālajā tiesā, lai nodrošinātu, ka parlaments efektīvi īsteno Augstākās tiesas pēdējā instancē taisītu nolēmumu¹⁰. Cerams, ka ar jaunajām procedūrām tiks novērsta šādu problēmu atkārtošā.

Ieteikumi

Komisija atzinīgi vērtē pozitīvos pasākumus, kas veikti kopš jūlija, bet uzskata, ka vēl ir daudz jāpaveic, lai pilnībā īstenotu tās ieteikumus. Tas, ka darbu sākusi jaunā valdība un jaunais parlaments, sniedz lielisku iespēju stiprināt šos pasākumus un risināt vēl atlikušos jautājumus. Komisijas ieteikumu pamatā ir principi, kuru mērķis ir aizsargāt tiesiskumu un tiesu iestāžu iespēju taisīt nolēmumus, citām iestādēm neiejaucoties, un šiem principiem nākotnē joprojām būs galvenā loma Komisijas pieejā.

Ir svarīgi turpināt ievērot Konstitucionālās tiesas atbildību un nolēmumus un nodrošināt pilnīgu atbilstību konstitūcijā paredzētajām prasībām, lai nodrošinātu Rumānijas demokrātijas plurālistisku darbību un samazinātu tās polarizāciju. Ir svarīgi arī nodrošināt, lai konstitucionālās reformas tiktu īstenotas, pilnīgi ievērojot tiesiskumu, varas dalījumu un tiesu iestāžu neatkarību un stabilitāti, vienlaicīgi pamatojoties uz pēc iespējas plašāku vienprātību.

Jaunā valdība Iestāžu sadarbības nolīgumā, kas noslēgts starp prezidentu un ministru prezidentu, jau pāuda apņemšanos nodrošināt tiesu iestāžu neatkarību un tiesiskuma pārkāpumu. Papildus tam būtu jo īpaši jāveic turpmāk minētie pasākumi.

- Jāievieš skaidrs tiesiskais regulējums¹¹ noteikumiem, lai novērstu tiesas nolēmumu diskreditēšanu un tiesnešu ticamības graušanu vai spiediena izdarīšanu uz viņiem, un jānodrošina šo prasību efektīva īstenošana. Tiesnešu augstākajai padomei būtu jālūdz sniegt atzinumu par attiecīgajiem noteikumiem.
- Jāpārskata esošie standarti, lai nodrošinātu neatkarīgus un plurālistiskus plašsaziņas līdzekļus, tajā pašā laikā nodrošinot efektīvu tiesisko aizsardzību personu pamattiesību pārkāpumu gadījumos un gadījumos, kad plašsaziņas līdzekļi pārmērīgi iespaido vai iebiedē tiesu iestādes un korupcijas apkarošanas iestādes. Valsts audiovizuālajai padomei būtu

¹⁰ Konstitucionālā tiesa taisīja nolēmumu par konstitucionālo konfliktu starp tiesu iestādi un senātu lietā, kurā Augstākā kasācijas instance un tiesa galīgajā spriedumā atzina par spēkā esošu neatbilstības lēmumu par senatoru (Konstitucionālās tiesas 2012. gada 21. novembra spriedums Nr. 972). Konstitucionālās tiesas nolēmums vēl joprojām nebija piemērots laikā, kad beidzās senāta pilnvaru termiņš.

¹¹ Piemēram, rīcības kodekss.

jānodrošina faktiska neatkarība, un tai būtu pilnībā jāīsteno savas funkcijas, izstrādājot un īstenojot rīcības kodeksu šajā jomā.

- Jānodrošina, lai prokuratūras un VKAD jaunā vadība tiktu izraudzīta no pietiekami daudzu augsti kvalificētu kandidātu vidus atklātā un pārredzamā procedūrā un lai tā atbilstu Iestāžu sadarbības nolīgumā paredzētajiem kritērijiem, jo īpaši attiecībā uz profesionālo kvalifikāciju, integritāti un pieredzi korupcijas apkarošanā. Tiesnešu augstākās padomes pozitīvs atzinums būs svarīgs solis sabiedrības uzticības nodrošināšanā.
- Jaunajam ombudam būs jāparāda neapstrīdama autoritāte, integritāte un neatkarība, kā arī objektīva pieeja.
- Jāveic vajadzīgie pasākumi, lai nodrošinātu to ministru atkāpšanos, uz kuriem attiecas nolēmumi saistībā ar integritāti. Jānodrošina, lai ātri tiktu piemēroti konstitūcijā paredzētie noteikumi par ministru atstādināšanu, ja pret viņiem izvirzītas apsūdzības.
- Parlamentam būtu jābalstās uz jaunajiem noteikumiem, lai pieņemtu skaidras un objektīvas procedūras to parlamenta deputātu pilnvaru izbeigšanu, uz kuriem attiecas nelabvēlīgi nolēmumi saistībā ar integritāti vai notiesājoši spriedumi korupcijas lietās, un lai noteiktu īsus termiņus reaģēšanai uz prokuratūras lūgumiem atcelt parlamenta deputātu imunitāti. Ja parlaments liedz tiesībsardzībai notikt parastajā veidā, būtu jāsniedz izsmeļošs pamatojums.

2. Tiesu sistēmas reforma, integritāte un korupcijas apkarošana

Šajā nodaļā ir sniegts pārskats par panākumiem saistībā ar kritērijiem, kas noteikti sadarbības un pārbaudes mehānismā un Komisijas iepriekšējos ieteikumos. Tie joprojām ir spēkā un tiks novērtēti nākamajā ziņojumā.

Tiesu sistēmas reforma

Pirmais ieteikums jūlija ziņojumā par tiesu sistēmas reformu attiecās uz visu četru tiesību kodeksu īstenošanu¹². Šīs galvenās reformas īstenošanas plānošanā nav noteiktības. Joprojām ir plānots, ka civilprocesa kodekss stāsies spēkā 2013. gada februārī. Kriminālkodeksa un kriminālprocesa kodeksa stāšanās spēkā provizorisks ir paredzēta 2014. gada februārī. Ir nepieciešams vairāk skaidrības par to, kā panākt, lai šie termiņi atkal netiktu atlikti.

Kopš pēdējā ziņojuma Tieslietu ministrija ir izstrādājusi daudzgadu stratēģiju kodeksu īstenošanai, iekļaujot arī resursu aspektus. Iespējamās ietekmes novērtēšana tikai pēc tam, kad parlaments ir pieņēmis kodeksus, rada papildu nenoteiktību, un izsmeļošu ietekmes

¹² Jaunais civilkodekss un kriminālkodekss un attiecīgie procesuālie kodeksi tika pieņemti 2009. un 2010. gadā, taču līdz šim ir stājies spēkā vienīgi civilkodekss. Nav skaidrs, kad stāsies spēkā pārējie kodeksi, bet iestādes nesen apstiprināja, ka civilprocesa kodekss stāsies spēkā 2013. gada 1. februārī.

novērtējumu par cilvēkresursu aspektu ir paredzēts veikt tikai 2014. gadā¹³. Šis process būs sarežģīts, ja kodeksu teksts bieži tiks mainīts: nevajadzētu novirzīties no vispārējā mērķa nodrošināt, lai tiesībsardzību varētu īstenot efektīvāk un ātrāk, piemēram, sniedzot pierādījumus tiesā korupcijas lietās.

Otrais ieteikums attiecas uz vispārējo darba slodzi Rumānijas tiesu sistēmā un nepieciešamību pārstrukturēt tiesu sistēmu un prokuratūru, ieviešot līdzsvaru personāla un darba slodzes sadalē. Valdība, ieviešot izmaiņas tiesību aktos¹⁴, pašos pamatos risina dažus jautājumus, kas jo īpaši ir cēlonis daudzu jaunu lietu sākšanai. Šādi centieni samazināt darba slodzi tajos sistēmas posmos, kuri ir visvairāk noslogoti, var būt efektīvāki nekā mēģinājumi risināt šo problēmu, palielinot tiesnešu un prokuroru skaitu, kas arī varētu apdraudēt nesen panāktos uzlabojumus jaunu šīs profesijas darbinieku kvalifikācijā un apmācībā.

Pēdējais ieteikums attiecas uz tiesu reformas vispārējas uzraudzības grupas izveidi. Tajā atspoguļota vajadzība radīt vienprātību par tiesu sistēmas reformu. Kopš jūlija ziņojuma nav gūti panākumi attiecībā uz galveno iesaistīto pušu līdzdalību efektīvā veidā.

Tiesu sistēmas pārskatatbildība

Jaunais tiesiskais regulējums par Tiesu inspekciju, kas pieņemts 2011. gadā, ļāva Tiesu inspekcijai darboties efektīvāk, kā rezultātā tās darbības pirmajos mēnešos tika sākta 21 jauna disciplinārlieta¹⁵. Tieslietu ministrija atbalstīja jauno inspekciju, veicot daudzus praktiskus pasākumus, tostarp piešķirot jaunas telpas. Vispārīgāka pieredze, kas gūta atsevišķās lietās, varētu būt pamats kopīgai politikai, ko Tiesnešu augstākajai padomei un valdībai ir ieteikusi Komisija, lai veicinātu pārskatatbildību un integritāti.

Vēl viens būtisks tiesu sistēmas reputācijas un pārskatatbildības elements ir tiesnešu iecelšanas procedūra. Ar jauno kārtību iecelšanai amatā Augstākajā kasācijas instancē un tiesā, šķiet, sistēmā ir ieviesta jauna stingrība: svarīgāk varētu būt saglabāt konkurences kvalitāti, nevis novērst esošos iztrūkumus, kas varētu izrādīties īstermiņa risinājums.

Tiesu darbības konsekvence un efektivitāte

Tiesas procesa konsekvence un pārredzamība ir tās ticamības un efektivitātes svarīgs elements. Kopš jūlija ziņojuma Augstākā kasācijas instance un tiesa turpināja veikt konkrētus

¹³ SPM 2012. gada jūlija ziņojumā norādīta vajadzība nošķirt kodeksu ietekmi uz resursiem un plašākiem aspektiem saistībā ar tiesu iestāžu darba slodzi.

¹⁴ Piemēram, aizstājot tiesvedības procesu ar administratīvo procesu jautājumos, kas saistīti ar nodokļu nomaksu, pirmoreiz reģistrējot transportlīdzekli; sagaidāms, ka tādējādi tiesās izskatāmo lietu skaits samazināsies par apmēram 100 000.

¹⁵ Īpaši svarīgā lietā vasarā tika pabeigta izmeklēšana pret prokuroru, kas ir arī Tiesnešu augstākās padomes loceklis.

pasākumus, lai saskaņotu judikatūru un uzlabotu tās kvalitāti, nodrošinot nolēmumu nosūtīšanu zemākas instances tiesām un uzlabojot piekļuvi tiešsaistē. Pakāpeniska Augstākās kasācijas instances un tiesas pārveidošana par pilntiesīgu kasācijas instances tiesu, kurai ir mazāk atbildības par apelācijas sūdzībām, palīdzēs koncentrēties uz judikatūras saskaņošanu tiesību jautājumos. Apelācijas procedūra tiesiskuma interesēs jau palīdz gūt panākumus šajā jomā. Būs svarīgi nodrošināt, lai šos panākumus neapdraudētu papildu darba slodze saistībā ar jauno prejudiciālo nolēmumu procedūru, lai gan pašreizējais tiesnešu skaits Augstākās kasācijas instances un tiesas palātās šķiet līdzsvarots.

Svarīgs jautājums judikatūras vienādošanā ir novecojušās IT sistēmas atjaunināšana. Tā ierobežo tiesnešu informētību par paralēliem nolēmumiem. Tiek īstenoti divi projekti. Tieslietu ministrija plāno īstenot stratēģiju, lai panāktu vienkāršu un ātru piekļuvi *ECRIS* (galvenajai tiesu prakses datubāzei), un TAP arī cenšas paralēli uzlabot alternatīvo sistēmu *Jurindex*. Būtu lietderīgi kopīgi gūt panākumus šajos centienos¹⁶.

Tiesu darbības efektivitāte

Augstākās tiesas pieeju augsta līmeņa korupcijas lietām joprojām raksturo aktīva lietu pārvaldība, kas ir vērtējama pozitīvi. Augstākā kasācijas instance un tiesa ziņoja par ievērojamiem panākumiem augsta līmeņa korupcijas lietu izskatīšanā, neizskatīto lietu skaitam samazinoties no 28 līdz 10 lietām, kā arī par to lietu skaita pieaugumu, kas iztiesātas pirmajā instancē. Gadījumos, kad apsūdzētie tika notiesāti, tika turpināta samērīgāka un konsekventāka pieeja sankcijām. Tādēļ var uzskatīt, ka tiesas efektīvāk pilda savu preventīvo lomu.

Efektīvai darbībai nepieciešams arī, lai tiesībaizsardzība visā sistēmā būtu efektīva un godīga. Augstākā kasācijas instance un tiesa turpināja gūt panākumus, ieviešot standartus un pamatnostādnes zemākas instances tiesām.

Pēdējo mēnešu laikā Valsts lietu ministrija, Korupcijas apkarošanas ģenerāldirektorāts un Augstākā tiesa turpināja darboties profesionāli un objektīvi, dažkārt pat lielas spriedzes apstākļos. Šo iestāžu izturēšpēja apstiprina secinājumu, ka viņu sasniegumi augsta līmeņa korupcijas jomā ir viens no būtiskākajiem to panākumu rādītājiem, ko Rumānija ir guvusi SPM ietvaros. Ir svarīgi, lai šādi sasniegumi turpinātos jaunās vadības pilnvaru laikā. Tos nedrīkst apdraudēt citi ierobežojumi attiecībā uz tiesībaizsardzības iestāžu iespēju nodrošināt tiesiskumu¹⁷.

¹⁶ Tieslietu ministrija ir sākusi arī vidēja termiņa projektu, lai palīdzētu kodificēt tiesību aktus, iespējams, veicot izmaiņas, lai paātrinātu atjaunināšanas procesu.

¹⁷ Piemēram, nesen paustais priekšlikums, ka pierādījumus, ko tiesībaizsardzības iestādes ir ievākušas citu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā, nevar izmantot korupcijas lietu iztiesāšanā.

Integritāte

Kopš pēdējā ziņojuma Integritātes valsts aģentūra (turpmāk “IVA”) turpināja gūt panākumus un uzlabot darbības efektivitāti¹⁸. IVA ir sākusi vērienīgu IT projektu, kura mērķis ir ievākt datus par ievēlētām un ieceltām amatpersonām un kurā iespējams veikt arī kontrolpārbaudes citās valsts datubāzēs, piemēram, uzņēmējdarbības reģistrā vai nodokļu iestādē, lai atklātu interešu konfliktus. Tomēr, lai tas pilnībā darbotos, būs nepieciešami papildu resursi.

Joprojām nopietnas bažas rada tas, ka IVA lēmumi bieži tiek apšaubīti. Tas notiek, neraugoties uz to, ka pieredze nepārprotami liecina, ka gadījumā, ja lēmumi tiek apstrīdēti, sūdzības par tiem tiesā, visdrīzāk, netiks apmierinātas. Gan pret aģentūru, gan Integritātes valsts padomi (turpmāk “IVP”) un to darbiniekiem bieži tika veikti politiski motivēti un plašsaziņas līdzekļu uzbrukumi. Parlaments neizpildīja IVA ziņojumus arī gadījumos, kad tos apstiprināja galīgajā tiesas spriedumā (sk. iepriekš). 2012. gada novembrī IVA sagatavoja četrus neatbilstības ziņojumus par ministriem un augstām amatpersonām. Visi četri ziņojumi tika apstrīdēti tiesā, un neviena no attiecīgajām personām neatkāpās no amata šā iemesla dēļ¹⁹. Līdz ar bieži paustajiem priekšlikumiem grozīt IVA tiesisko regulējumu iepriekš minētais rada nenoteiktību, kas kavē Rumānijas spēju pierādīt, ka pastāv stingra integritātes sistēma.

Korupcijas apkarošana

VKAD sekmīgi turpināja izmeklēt un ziņot par korupcijas gadījumiem. Galīgo notiesājošo spriedumu skaits, kas taisīti, pamatojoties uz VKAD ierosinātajiem kriminālprocesiem, 2012. gadā ir divkārtšojies, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Tie attiecās uz politiķiem no visām galvenajām partijām. Pastāvīgi ir palielinājies arī apsūdzību un notiesājošu spriedumu skaits ES līdzekļu izkrāpšanas lietās, ko izmeklējusi VKAD. Tas var būt svarīgs piemērs prokuratūrai kopumā, jo ir lielas atšķirības attiecībā uz dažādu prokuratūras dienestu sasniegtajiem rezultātiem.

SPM ietvaros ir nepieciešami lieli centieni korupcijas apkarošanā visos Rumānijas sabiedrības līmeņos. Pētījumi pastāvīgi liecina par to, ka sabiedrībā pastāv nopietnas bažas par korupcijas lielo izplatību²⁰. Šajā sakarā jūlija ziņojumā atzinīgi novērtēta Valsts pretkorupcijas stratēģija.

¹⁸ Palīdzēja arī tas, ka IVA apelācijas sūdzība par Nelikumīgi iegūtu līdzekļu izmeklēšanas komisijas lēmumu tika pieņemta izskatīšanai tiesā.

¹⁹ Trīs attiecīgie ministri ziņojumus apstrīdēja tiesā. Augstākā amatpersona atkāpās cita iemesla dēļ (un arī apstrīdēja ziņojumu tiesā).

²⁰ Sk. Eurobarometru Nr. 374, 2012. gada februāris, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_374_en.pdf, un organizācijas *Transparency International* korupcijas līmeņa vērtējumu pa valstīm 2012. gadā, <http://www.transparency.org/cpi2012/results>.

Daži departamenti ir veikuši svarīgus pasākumus, un vietējo iestāžu līdzdalība, šķiet, pieaug²¹. Tieslietu ministrija, lai palīdzētu veikt šo darbu, ir izveidojusi struktūras, kuras, neraugoties uz to nelielo skaitu, šķiet, ir guvušas panākumus. Darba vizītes klātienē un labākās prakses meklējumi liecina par atzinīgi vērtējamu aktivitātes līmeni. Ir svarīgi nodrošināt, lai būtu pieejami pienācīgi resursi ātrai stratēģijas īstenošanai. Papildus tam no ES fondiem tiek finansēti daudzi pretkorupcijas projekti, tostarp Izglītības, Veselības un Reģionālās attīstības un Valsts lietu ministrijās. Īstenošana turpinās, un ir sagaidāmi rezultāti.

Vēl viens svarīgs elements ir kriminālprocesi nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietās un šo līdzekļu konfiskācija. Jaunais tiesiskais regulējums par pagarinātu konfiskācijas termiņu tika ieviests 2012. gadā, bet vēl ir pārargri vērtēt tā efektivitāti. Augstākās kasācijas instance un tiesa pašlaik izskata svarīgu lietu par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju kā atsevišķu noziedzīgu nodarījumu. Ir pieaudzis Līdzekļu atgūšanas biroja izskatāmo pieprasījumu skaits, un jo īpaši Rumānijas iestāžu iesniegto pieprasījumu skaits. Pašlaik nav visaptverošas statistikas par konkrētiem konfiscēto līdzekļu apjomiem, bet aplēses liecina, ka tie nav lieli. Tāpat nav visaptverošas statistikas par līdzekļu apmēriem, kas patiešām tika atgūti pēc konfiskācijas rīkojumu izsniegšanas.

Visbeidzot, nešķiet, ka gūti lieli panākumi korupcijas novēršanā un sodīšanā saistībā ar publiskajiem iepirkumiem. Augsta līmeņa korupcijas apkarošanā gūtie panākumi neattiecas uz publiskajiem iepirkumiem. Lietu izskatīšanai, šķiet, ir nepieciešams ilgs laiks daļēji tādēļ, ka ir jāveic īpašas finanšu ekspertīzes, un tā rezultātā līgumi tiek noslēgti pirms tiesas sprieduma par attiecīgo nodarījumu. Ierēdņiem, kuri ir iesaistīti krāpniecībā publiskā iepirkuma lietā, piemērojamo sankciju līmenis joprojām ir ļoti zems, un tiesību aktos nav paredzēta iespēja atcelt jau īstenotos projektus, pamatojoties uz interešu konfliktu. Pastāv arī nopietnas bažas par kriminālprocesa efektivitāti šādu lietu izskatīšanā²². Nesenie priekšlikumi liek apšaubīt, ka pastāv stabils, neatkarīgs institucionālais pamats, kas ir būtisks, lai patiešām gūtu panākumus. Lietderīgs risinājums, lai gūtu panākumus, būtu sistemātiskāka pieeja *ex ante* pārbaudēm, ko, visloģiskāk, veiktu IVA (ar jauniem resursiem), kas arī nodrošinātu vienotu un sistemātisku īstenošanu.

3. Secinājumi

Šis novērtējums liecina par to, ka Rumānija ir īstenojusi vairākus, bet ne visus Komisijas ieteikumus, kuru mērķis ir atjaunot tiesiskumu un tiesu iestāžu neatkarību. Kaut arī konstitūcijas un Konstitucionālās tiesas loma un lēmumi tiek ievēroti, nav pilnībā izpildītas saistības attiecībā uz tiesu iestāžu aizsardzību pret uzbrukumiem, ministru atkāpšanos, ja pret

²¹ 2013. gada janvārī 1874 pilsētu domes un 20 novadu padomes ir reģistrējušās Valsts pretkorupcijas stratēģijas sekretariātā.

²² Lietas tiek sāktas saistībā ar Komisijas veikto publisko iepirkumu tiesību aktu uzraudzību, kad izskatās, ka prokuratūra nav veikusi tālākus pasākumus saistībā ar pārliecinošiem pierādījumiem par pārkāpumiem.

viņiem taisīti nolēmumi saistībā ar integritāti, un parlamenta deputātu atkāpšanos no amata, ja pret viņiem ir taisīti galīgi nolēmumi par neatbilstību un interešu konfliktu vai galīgi notiesājoši spriedumi par augsta līmeņa korupciju. Turklāt vēl ir jāieceļ jauna prokuratūras un Valsts korupcijas apkarošanas direkcijas vadība.

Komisija uzskata, ka jauna parlamenta ievēlēšana un jaunas valdības izveidošana sniedz iespēju ātri un pilnībā īstenot šos ieteikumus. Tā mudina jauno valdību veikt nepieciešamos pasākumus.

Komisija arī norāda, ka ir nepieciešams paātrināt tās ieteikumu īstenošanas progresu attiecībā uz tiesu sistēmas reformu, integritāti un korupcijas apkarošanu. Tā cieši uzraudzīs progresu, uzturot pastāvīgu dialogu ar Rumānijas iestādēm, un 2013. gada beigās sagatavos ziņojumu par reformu norisi.